

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในจังหวัดหนองคาย โดยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียงลำดับหัวข้อดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประถมศึกษา
 - 1.1 ความหมายการประถมศึกษา
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา
 - 1.3 จุดมุ่งหมายของโรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.4 ภารกิจหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.5 หน่วยงานของรัฐที่จัดการประถมศึกษา
 - 1.6 การจัดการประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการบริหาร
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหาร
 - 2.3 ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - 2.4 ขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
4. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประถมศึกษา

ในที่นี้ได้นำเสนอ 4 หัวข้อ คือ ความหมายการประถมศึกษา การถึงหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา หน่วยงานที่จัดการประถมศึกษา และการจัดการประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน ตามลำดับต่อไปนี้

1.1 ความหมายการประถมศึกษา

การประถมศึกษา เป็นระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้ดังนี้

สมบัติ มหารศ (2520 : 43) ให้ความหมายไว้ว่า ประถมศึกษา คือ การฝึกฝนเบื้องต้นที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียน ได้เหมาะสม หรือสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 505) ให้ความหมายประถมศึกษาไว้ว่าเป็นการศึกษาลำดับแรก ลำดับเบื้องต้น ขั้นประถมศึกษา

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2535 : 44) ให้ความหมายไว้ว่า การประถมศึกษา คือ โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นสถาบันหนึ่งทางสังคม มีลักษณะสมบูรณ์ในตัวเองหลายสิ่งหลายอย่างที่ประกอบขึ้นเป็นโรงเรียน ได้แก่ ตัวอาคาร สถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ หรือสื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้บริหาร นักการภารโรง ผู้ปกครอง หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียน โรงเรียนขึ้นสำหรับเด็กนักเรียน วัย 6-12 ปี

หทัย ดันหยง (2535 : 590) ให้ความหมายไว้ว่า การประถมศึกษาตามหลักสากล หมายถึง ระบบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาในระยะแรก ซึ่งจัดขึ้นสำหรับประชากรในวัยเด็กตอนต้นต่อจากการจัดการศึกษาระดับเด็กเล็ก หรือปฐมวัย และเป็นการจัดการศึกษาก่อนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

บุญมี ปะพะวะ (2541 :10) ให้ความหมายไว้ว่า ประถมศึกษา หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดให้กับประชาชน ทั้งนี้เพื่อฝึกอบรม ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานกล่าวคือ ให้สามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้นำเอาความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

จากความหมายของการประถมศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การประถมศึกษา การศึกษาระดับพื้นฐาน หรือการศึกษาระยะแรก ซึ่งจัดขึ้นสำหรับประชากรในวัยเด็กตอนต้น ต่อจากการจัดการศึกษาระดับเด็กเล็ก หรือเด็กปฐมวัยและเป็นการศึกษาก่อนระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ อย่างเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะ เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละคน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

1.2 จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา

จากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ เห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ได้เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่อง จริยธรรมเป็นสำคัญ สำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไทยได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2441 (ประกาศพระรณสุพรรณสุข. 2526 : 28-33)

จากหลักฐานดังกล่าวการจัดการศึกษาในอดีต ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งฝึกสอนลูกหลานของข้าราชการให้รู้หนังสือไทย ขนบธรรมเนียมราชการ และเพื่อให้เข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อไป แต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น ยังไม่ได้กระทำเป็นทางการ เริ่มจะเด่นชัดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังจะเห็นได้จากภารกิจจุดมุ่งหมายการศึกษาเริ่มมีปรากฏอยู่ในแผนการศึกษาแห่งชาติ 5 ฉบับ คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2475, 2494, 2503, 2520 และ พ.ศ. 2535 ซึ่งสามารถสรุปเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 5 ฉบับ ดังกล่าวได้ดังนี้ (บุญมี ปะพะวะ. 2541 : 12)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้น 3 ด้าน เรียกว่า องค์ 3 แห่งการศึกษา คือ องค์แรก จริยศึกษา มุ่งส่งเสริมด้านคุณธรรม และศีลธรรมอันดีงาม องค์ที่ 2 พุทธิศึกษา มุ่งส่งเสริมด้านความรู้และสติปัญญา และองค์ที่ 3 พลศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีร่างกายและอนามัยสมบูรณ์ รวมทั้งมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้น องค์ 4 โดยที่ 3 องค์แรก เป็นจุดมุ่งหมายที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ส่วนองค์สุดท้ายที่เพิ่มเข้ามา คือ หัตถศึกษา องค์นี้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความเคยชินและขยันหมั่นเพียร

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ เพื่อให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่ศักยภาพ เพื่อให้กุลบุตรธิดาพึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปีบริบูรณ์เป็นอย่างน้อย เพื่อให้กุลบุตรธิดาพึงชวนขวายหา

ความรู้และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์แก่งานของคนสืบไปภายภาคหน้า และเพื่อจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของสังคมและบุคคล รวมทั้งสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองประเทศ ด้วย

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา 3 ประการ คือ เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นการศึกษามุ่งสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายร่วมกันในท้องถิ่น

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน อย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือ ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญหา มีเหตุผลและรู้จักผิดชอบชั่วดี ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามทางคุณธรรม ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัยและรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายให้เหมาะสมกับอาชีพ และด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันโดยไม่เห็นแก่ตัว และมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลในครอบครัว องค์กร และสังคม

สำหรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไม่ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการจัดการประถมศึกษาโดยตรง กล่าวคือ ได้แบ่งการศึกษาในระบบ เป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษา ซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษาที่รัฐต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เมื่อพิจารณาข้อกำหนดเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะเห็นว่าได้กล่าวไว้ในมาตรา 6 ความว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 8)

เมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะเห็นว่าได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ในหลักสูตรใหม่นี้ ได้กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 4)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการประถมศึกษาในอดีต มีความมุ่งหมายให้เด็กวัยตอนต้นอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ คิดคำนวณเป็น รวมทั้งอบรมสั่งสอนให้เกิดธรรมจริยา เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีความรู้ในการประกอบอาชีพพื้นฐานของชีวิต ตามสมควรแก่อัถภาพ แต่การจัดการประถมศึกษาในปัจจุบัน มีจุดหมายเพื่อสร้างเสริมทักษะพื้นฐาน ประสพการณ์อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา และครองตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 จุดมุ่งหมายของโรงเรียนประถมศึกษา

สำหรับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนประถมศึกษา มีผู้รู้ให้ทัศนะไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้พอสังเขป ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2528 : 11) ให้ความหมายว่า “การศึกษาแต่ละระดับนั้นย่อมมีจุดมุ่งหมายของตนเอง แต่สำหรับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นั้นคล้ายคลึงกันคือ มุ่งให้เด็กแต่ละคนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการตามหลักแห่งการพัฒนาการ คือ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง นับตั้งแต่เกิด ไปจนถึงวัยชรา

บุญมี ปะพะวะ (2541 : 15) สรุปจุดมุ่งหมายของโรงเรียนประถมศึกษา ไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทางกายและการปรับอารมณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ประการที่ 2 ให้มีการพัฒนาการด้านสังคมและมีทัศนคติและมีความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ ประการที่ 3 เพิ่มพูนความเหมาะสม ตลอดจนการนำเครื่องมือ (Tools) มาใช้การติดต่อ และ ประการสุดท้าย สนับสนุนการแสดงออก ซึ่งความคิด และพัฒนาความซาบซึ้งต่อการทำความดีของบุคคลอื่น

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2535 : 48) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 8 ประการ ดังนี้ ประการแรก เพื่อเป็นแหล่งสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยการอบรม สั่งสอนขั้นมูลฐาน ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีพลานามัยสมบูรณ์ เป็นพลเมืองดี ประการที่ 2 เพื่อให้มีความรู้ด้านวิชาการทั่วไป สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ให้มีความสุข ประการที่ 3 เพื่อให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพขั้นพื้นฐาน ตามอัถภาพ ประการที่ 4 เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนจดจำ ประพฤติปฏิบัติตามเป็นนิสัย เช่น จัดบริเวณโรงเรียน การตกแต่งห้องเรียน มุมหนังสือ การปฏิบัติตามระเบียบวินัย ประการที่ 5 เพื่อยั่วยุให้เด็กสนใจอยากมาโรงเรียนและอยากเรียนต่อจัดบริเวณให้สวยงาม ประการที่ 6 เพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้พื้นฐานสำหรับนักเรียน สามารถศึกษาค้อระดับสูงขึ้น

ประการที่ 7 เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและ เป็นศูนย์กลางให้ประชาชนได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม และประการสุดท้าย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อช่วยกันปรับปรุง โรงเรียนและชุมชน

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญู ความขยัน ความประหยัด สามารถพึ่งตนเอง ทำงาน เป็นหมู่คณะได้ และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

1.4 ภารกิจหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา มีภารกิจที่สำคัญในการจัดการประถมศึกษาให้บรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปริษา นิพนธ์พิทยา (2535 : 50) กล่าวว่าโรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ให้การศึกษาเบื้องต้น และอบรมสั่งสอน แก่กุลบุตรกุลธิดาทั่วไป
2. ให้การศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
3. ให้การศึกษาบังคับแก่พลเมืองที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ
4. ปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
5. เป็นแหล่งกลางของชุมชนในการศึกษาและพัฒนาชุมชน

หทัย ตันหยง (2535 : 590-591) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาโดยนัย แห่งวิถีชีวิตสังคมประชาธิปไตย ว่าการประถมศึกษาเป็นระบบการศึกษาซึ่งจัดขึ้นเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตและสังคม ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษาจึงมีบทบาทและหน้าที่ในอันที่จะให้ การศึกษาที่เกื้อกูลสิทธิ โอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ประชากรทุกหมู่เหล่า เผ่าพันธุ์ เพศ ฐานะ และอาชีพ ให้ได้รับการศึกษาทั้งทางด้านเสริมสร้างทักษะ อันเป็น เครื่องมือการเรียนรู้ ประสบการณ์ชีวิต และพื้นฐานอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน

บุญมี ปะพะวะ (2541 : 20) กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทของโรงเรียนประถม ศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

ประการแรก บทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาสถาบันหนึ่งของสังคม ที่มีหน้าที่ให้การศึกษาและรับผิดชอบแก่สมาชิกในชุมชน หน้าที่ในด้านนี้จะครอบคลุมการให้ความรู้ด้านวิชาการ ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ หน้าที่ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน้าที่ในการสนองความต้องการของชุมชน

ประการที่สอง บทบาทหน้าที่ในฐานะที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่เฉพาะเจาะจงลงว่าบทบาทหน้าที่ประการแรก ในบทบาทนี้โรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่ให้การศึกษาเบื้องต้นแก่บุตรภุคธิดาโดยทั่วไปที่พึงจะได้รับ และมีความมุ่งหมายที่จะสร้างเสริมและพัฒนาเด็กโดยอบรมสั่งสอนขั้นมูลฐาน ให้การศึกษาคามหลักสูตร ประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ให้การศึกษาภาคบังคับแก่พลเมืองที่อยู่ในเขตบังคับ ปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแบบแผนทางราชการ

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2544 : 159) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 2 ประการ โดยสรุปแล้วเป็นเนื้อหาเดียวกันกับที่ บุญมี ปะพะวะ (2541 : 20) ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการกิจย่อยมากกว่า ดังนี้

ประการแรก บทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาสถาบันหนึ่งของสังคม หรือบทบาทในฐานะที่เป็นโรงเรียนของสังคม ในบทบาทด้านนี้ โรงเรียนประถมศึกษาจะมีหน้าที่หลักอยู่ 2 ประการ คือ 1) หน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิกในชุมชน หน้าที่ในด้านนี้จะครอบคลุมการให้ความรู้ทางด้าน วิชาการ ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และ 2) หน้าที่ในการสนองความต้องการทั้งในส่วนของสังคม และบุคคล ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งในสังคม โรงเรียนจะต้องพยายามช่วยแก้ปัญหาของชุมชนที่ตั้งอยู่ และปัญหาของมวลสมาชิกของชุมชน เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาในการพัฒนาด้านอาชีพ โดยที่โรงเรียนจะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เข้าสู่สังคม หรือชุมชนที่ตั้งนั้น

ประการที่ 2 บทบาทในฐานะที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทหน้าที่นี้ เฉพาะเจาะจงกว่าบทบาทหน้าที่ในประการแรก ซึ่งในบทบาทนี้ โรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่หลักอยู่ 5 ประการ ซึ่งเป็นบทบาทที่ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2535 : 50) ได้กล่าวไว้แล้ว

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 23-29) ได้ให้ความหมาย และขอบข่ายภารกิจประถมศึกษาไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก การจัดการให้เด็กในวัยเรียน ระดับประถมศึกษา ได้มีโอกาสเข้าเรียนอย่างเสมอภาคและให้ครบถ้วนทุกคน เว้นแต่เด็กที่ได้

รับราชการเว้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประการที่ 2
 ดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้
 ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสอดคล้อง
 กับความต้องการของท้องถิ่น

สรุปได้ว่า โรงเรียนประถมศึกษามีขอบเขตของภารกิจและหน้าที่ในฐานะที่เป็น
 สถาบันทางการศึกษาสถาบันหนึ่งของสังคม และบทบาทในฐานะที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา
 ซึ่งมีความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอบรมแก่นักเรียนที่อยู่ในวัย 6-12 ปี ให้เป็นผู้มี
 ความรู้พื้นฐาน ทั้งการฟัง พูด อ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีคุณธรรม จริยธรรม
 สามารถประกอบอาชีพตามสมควรแก่วัย และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดี มีสุนนิตยที่ดี
 รู้จักเคารพสิทธิหน้าที่ในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีทัศนคติ ค่านิยมที่ดี
 ในขนบธรรมเนียมประเพณี รู้จักฝึกฝนตนเองให้เป็นคนมีความรู้ และสามารถปรับตัว
 เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

1.5 หน่วยงานของรัฐที่จัดการประถมศึกษา

การบริหารการประถมศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2509 – 2523 เป็นช่วงที่การจัดการ
 ประถมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ในปัจจุบัน
 มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับนี้ เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับที่จำเป็น
 สำหรับประชาชน ต้องใช้กำลังคนและงบประมาณจำนวนมาก จึงจะทำให้การจัดการประถม
 ศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับนี้
 มีดังต่อไปนี้ (ปรีชา นิพนธ์พิทยา. 2535 : 57)

1.5.1 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ

1.5.2 กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทย โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีโรงเรียนในความรับผิดชอบ
 ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา

1.5.3 มหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ

สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ มีโรงเรียนในสังกัด คือ
 โรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษา ของมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ

1.5.4 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

สังกัดกรมตำรวจ รับผิดชอบโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เสี่ยงภัยมีอุปสรรคในการจัดการแบบปกติ

1.6 การจัดการประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน

ในอดีตที่ผ่านมา รัฐมีศักยภาพไม่เพียงพอในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง จึงเปิดโอกาสและส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาล โดยสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชนทุกระดับและทุกประเภท โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา เพราะเป็นรากฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองตลอดชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตเมื่อแรกเกิด ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2542 : 2)

ปัจจุบันในการจัดการประถมศึกษาโดยบุคคลทั่วไป หรือนิติบุคคลสามารถกระทำได้โดยแสดงความจำนงขอรับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนเอกชน ทั้งนี้บุคคลผู้ที่จะขอรับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนเอกชนได้ จะต้องมีความปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 และเมื่อจัดตั้งโรงเรียนเอกชนแล้ว จะต้องอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและดูแลโรงเรียนเอกชน ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ได้แก่ สถานศึกษาหรือสถานที่ที่บุคคลจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีแก่นักเรียนทุกพลัด รวมกันเกิน 7 คนขึ้นไป ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ได้แบ่งโรงเรียนเอกชนออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2542 : 3)

1.6.1 โรงเรียนที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนตามหลักสูตร

ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ

1.6.2 โรงเรียนที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามหลักสูตร

ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ

1.6.3 โรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ

เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่บุคคลที่ผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ หรือบุคคลผู้ยากไร้ หรือคือโอกาสทางการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ

สำหรับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคาย สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองคาย (2545 : 1-2) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคายที่จัดการจัดการศึกษาระดับนี้ มีทั้งหมด 5 แห่ง คือ โรงเรียนโรชาเรีไอวิทยา โรงเรียนเซนต์ปอลหนองคาย โรงเรียนอัครเศียววงอัคร โรงเรียนโพธิเสนวิทยา และโรงเรียนมหาไถ่ศึกษาบึงกาฬ ซึ่งทั้ง 5 โรงเรียนได้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น ในการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาจึงกระทำภายใต้กรอบแนวคิดและขอบข่ายการบริหารงาน ตลอดจนระเบียบของทางราชการเช่นเดียวกับโรงเรียนของรัฐ เพียงแต่ว่าโรงเรียนของเอกชนมีบุคคลทั่วไป หรือนิติบุคคลเป็นเจ้าของเท่านั้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าในบรรดาหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา แม้ว่าจะต่างสังกัดกระทรวง ทบวง กรม แต่ทุกหน่วยงานต่างก็มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการจัดศึกษาของประเทศเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนเอกชน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เอกชนเป็นเจ้าของมีบทบาทอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณของรัฐบาล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา Sakham University

การบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานที่รวมการวางแผน การจัดองค์กร การเร่งรัด และการควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในที่นี้ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร ในภาษาอังกฤษมักใช้คู่สองคำ คือ “Administration” และ “Management” ความแตกต่างของสองคำนี้ คือ “Administration” นิยมใช้ไปทางการบริหารทางราชการ ส่วนคำว่า “Management” นิยมใช้ไปทางการบริหารธุรกิจ แต่สองคำนี้ก็อาจใช้แทนกันได้ ซึ่งหมายถึงการบริหารเช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

Gulick (1892) นักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ได้ขยายพฤติกรรมการบริหารของฟาโยลเพื่อตอบคำถามที่ว่า “งานของผู้บริหารระดับสูงคืออะไร” ซึ่งเขาได้ตอบ

คำกล่าวโดยเสนอกระบวนการบริหารที่เรียกว่า “POSDCoRB” ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 7 ประการ ดังนี้ (ประพันธ์ สุริหาร. 2529 :17 ; อ้างอิงมาจาก Gulick. 1892)

1. การวางแผน (Planning : P) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติ รวมทั้งวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน
2. การจัดองค์กร (Organizing : O) หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. การจัดการด้านบุคคล (Staffing : S) หมายถึง การจัดอัตรากำลัง การสรรหา และการพัฒนาบุคลากร การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี
4. การอำนวยการ (Directing :D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม บังคับบัญชา และการควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นหัวหน้าหน่วยงาน ต้องรู้จักใช้ภาวะเป็นผู้นำและเสริมแรงจูงใจในการทำงาน
5. การประสานงาน (Co-ordinating : Co) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายของหน่วยงานในอันที่จะทำให้งานมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน
6. การรายงาน (Reporting :R) หมายถึง การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน และรายงานผลการปฏิบัติงาน
7. การจัดการงบประมาณ (Budgeting :B) หมายถึง การวางหลักการและวิธีการของงบประมาณและการใช้วิธีการงบประมาณ

Simon (1966 : 3) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน

Drucker (1980) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับบุคคลอื่น (Campbell and Others. 1997 : 6 ; Citing Drucker. 1980)

สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 6) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประยุทธ เจริญสวัสดิ์ (2540 : 3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่ม หรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยการใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ โดยอาศัยปัจจัยทรัพยากรทางการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน ให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสม กับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำ และผู้ประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการ 7 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดการด้านบุคคล การอำนาจการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดการงบประมาณ

2.2 ความสำคัญของการบริหาร

การบริหารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว นั้น ก็เพราะนักบริหาร มีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน ดังนั้น การบริหารจึงมีความสำคัญดังที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ซงชัย สันติวงษ์ (2530 : 4) กล่าวว่า องค์การจะเกิดขึ้น เมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ทำงานเพื่อให้สำเร็จผลในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ถ้าหากงานนั้นจำเป็นต้องอาศัยคนมากกว่าหนึ่งคนให้ช่วยกันทำแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีผู้นำก็จะเกิดขึ้นทันที การบริหารจึงมีความจำเป็นสำหรับองค์การทุกขนาด

สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 7) กล่าวว่า การบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีควบคู่มากับอารยธรรม และการดำรงชีพของมนุษย์เลยทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่ม มีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามระดับความรู้ ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของชนเหล่านั้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารมีความสำคัญในการดำเนินงานทุกระดับ ทั้งหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชน ทุกองค์กรต้องมีหลักและวิธีการการบริหารที่ดี ในการบริหาร จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มพูนผลผลิตและสร้างความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงให้แก่องค์กรนั้น ๆ ได้ ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ได้พยายามที่จะเลือกและสรรหานักบริหารมืออาชีพมาเป็นผู้จัดการเพื่อบริหารงานให้มีประสิทธิภาพที่สุด

2.3 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลร่วมมือกันเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมทุก ๆ ด้านเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาให้ตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ สำหรับนิยามของการบริหารการศึกษา นักวิชาการหลายท่านได้ไว้ดังนี้

Good (1973 :14) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การนำ การควบคุม และการจัดกระบวนการทั้งหลายในโรงเรียน เช่น การบริหารบุคลากร การจัดการเรียน การสอน การจัดกิจกรรม หลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์ การแนะแนว เป็นต้น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 4) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้บุคคลพัฒนาเป็นไปตามเป้าหมายของสังคมที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่

ภิญโญ ธาร (2525 : 6) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมหรือคุณธรรมทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพในด้านความรู้ ความสามารถ ตลอดจนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคม โดยอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ มาช่วยให้บรรลุตามเป้าหมายที่สังคมปรารถนา

2.4 ขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา

การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษา มีขอบข่าย 6 งาน ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 11)

2.4.1 งานวิชาการ

เป็นงานหลักของโรงเรียนประถมศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง งานด้านนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมขอบข่าย 7 ด้าน ดังที่จะกล่าวอย่างละเอียดในหัวข้อที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

2.4.2 งานธุรการ การเงิน และพัสดุ

เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิชาการ หรือการเรียนการสอน การจัดการด้านนี้จะประกอบด้วย งานสารบรรณ งานทะเบียนและรายงาน งานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย งานประชาสัมพันธ์ งานการเงินและงบประมาณ เป็นต้น

2.4.3 งานอาคารสถานที่

การจัดการด้านนี้จะครอบคลุมการจัดด้านอาคารสถานที่ บริเวณโรงเรียน รวมทั้งการจัดห้องเรียน ห้องพิเศษ และสนามด้วย โดยที่การจัดนั้นจะต้องมุ่งเน้นในด้านของประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และประหยัด

2.4.4 งานบุคลากร

การจัดการด้านนี้จะครอบคลุมเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติการจัดการ การอบรม และการสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากร

2.4.5 งานกิจการนักเรียน

การจัดการด้านนี้จะครอบคลุมเกี่ยวกับการบริการนักเรียน เช่น บริการแนะแนว งานสวัสดิภาพนักเรียน งานสงเคราะห์นักเรียน เป็นต้น

2.4.6 งานความสัมพันธ์กับชุมชน

การจัดการด้านนี้จะครอบคลุมการดำเนินงานสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา มีสองงานหลัก คือ งานวิชาการ และงานสนับสนุนงานวิชาการ ซึ่งมี 5 งาน นั่นเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน ในที่นี้ได้นำเสนอแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

3.1 ความหมายการบริหารงานวิชาการ

มีผู้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้จำนวนมาก แต่ผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เฉพาะที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้เท่านั้น โดยมีดังนี้

William (1964 : 121-127) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การนำหลักสูตรไปใช้ให้สัมฤทธิ์ผลโดยดำเนินการเกี่ยวกับการจัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับวิชาการดำเนินการเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา การทำโครงการสอน และการจัดตารางสอน แต่ในการบริหารงานวิชาการก็มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านอื่น เช่น ด้านบุคลากร ดังนั้น การบำรุงขวัญครู การทำให้ครูมีขวัญดี มีความสุขความสบายใจในการทำงาน เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารพึงกระทำ

ภิญโญ สาธร (2525 : 324) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน ให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหน้าที่สถานศึกษา คือ การให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน มีผู้บริหารสถาบันเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกันกับครู-อาจารย์ ให้คำแนะนำและประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 49) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การหาครูมาทำการสอน การจัดแบ่งหน้าที่ การจัดปฐมนิเทศครูใหม่ การสร้างน้ำใจในการทำงานให้คณะครู การนิเทศการสอน การบริหารหลักสูตร เช่น การเลือกเนื้อหาของหลักสูตรและการทำประมวลการสอน การจัดทำตารางสอน การเลือกแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการวัดผลการสอน

ปรีชา คัมภีรปกรณ (2544 : 160) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา ในการดำเนินงานด้านนี้ต้องหาวิธีการจัดการงานสนับสนุนงานวิชาการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานด้านนี้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่หลักสูตรกำหนด โดยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวบรรลุผล

3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 11) กล่าวว่า ในบรรดางานที่อยู่ในขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษานั้น งานวิชาการเป็นงานหลักและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นงานที่มีผลต่อตัวนักเรียนโดยตรงทั้งด้านคุณสมบัติที่ต้องการ จริยธรรมและความรู้ การบริหารงานวิชาการจะมีประสิทธิภาพหรือไม่

จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครู ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างดี โดยจะต้องให้ความสำคัญ สนใจและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูด้านวิชาการได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญในแง่ที่ว่า เป็นงานที่มีผลต่อตัวนักเรียนโดยตรงทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องสนใจและให้ความสำคัญกับการบริหารงานนี้

3.3 หลักการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน โรงเรียนจะมีคุณภาพดี ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการ ดังนั้นในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารต้องมีความทันยุค ทันสมัย จึงจะเกิดประสิทธิภาพ ดังที่

ปรีชา กัมถึงปกรณ์ (2544 : 160) กล่าวว่า กระบวนการบริหารงานวิชาการของประเทศไทย มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก การวางแผนงานวิชาการ โรงเรียนจะต้องวางแผนนโยบายในการปฏิบัติงานวิชาการ จัดระบบงาน กำหนดวิธีการ จัดบุคลากรในการปฏิบัติงาน จัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 2 การติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนและโครงการ โดยควรจัดให้มีปฏิทินปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อติดตามและควบคุมงานให้ดำเนินไปตามแผนและขั้นตอนสุดท้าย การประเมินผล เป็นการประเมินระบบงานหรือแผนที่วางไว้ การประเมินผลจะต้องกระทำเป็นระยะ ๆ และเมื่อโครงการ หรือแผนงานเสร็จสิ้น เพื่อดูว่าได้ผลตามเป้าหมาย หรือต่ำกว่าเป้าหมาย จะได้หาทางแก้ไขต่อไป

กิติมา ปรีดีดิถก (2532 : 48) กล่าวว่า การทำแผนวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การร่วมมือกันทำงาน กระจายอำนาจให้ผู้ปฏิบัติ ส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน การให้ขวัญกำลังใจในการทำงานให้ครูเข้าใจจุดมุ่งหมายในการสอน มีการติดตามและประเมินผลงาน

3.4 ผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงานวิชาการ

การปฏิบัติงานวิชาการควรมีกรรมการที่ปรึกษาเพื่อแนะแนวทางให้สอดคล้องกับบทบาทและความต้องการของหน่วยงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีคนช่วยเหลือ ซึ่งได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา และครูผู้สอน ในการนำแผนการบริหารไปปฏิบัติจริง

3.4.1 ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ จะต้องรับผิดชอบและดูแลในเรื่องการวางโครงการด้านการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน ควบคุมดูแลการจัดตารางสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้เสมอ สนับสนุนให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และเข้าใจในการวัดผลประเมินผล จัดทำคู่มือครู พิจารณาหนังสือเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการสอน จัดให้มีเอกสารต่าง ๆ เพื่อเสริมบทเรียน รวมทั้งการจัดซื้อและการเก็บรักษา ซึ่ง กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร (2527 : 13 -15) แนะนำหลัก 4 ประการ เพื่อผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะได้นำไปใช้ในการแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ให้ผู้รับผิดชอบงาน ได้มีส่วนรับรู้ปัญหา การแก้ไขปัญหาต้องหาข้อมูลได้ มีการระดมสมองและรวบรวมข้อมูล ตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาและหาวิธีแก้หลายทาง มีการวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะทำงานได้สำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ การยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ความกระตือรือร้นในการทำงาน ความคิดริเริ่ม ตลอดจนต้องมีการทำงานเป็นคณะด้วย

สรุปได้ว่า ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีหน้าที่ในการดูแลในเรื่องการวางโครงการด้านการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน ควบคุมดูแลการจัดตารางสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร โดยมีหน้าที่ช่วยผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ นั่นเอง

3.4.2 หัวหน้าหมวดวิชา เป็นผู้ทำหน้าที่บริหารชั้นต้น รับผิดชอบ ควบคุมดูแลแนะนำครูภายในหมวดของตนให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชั้นต้นได้ หน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา มีรายละเอียดดังนี้

- 1) วางแผนการสอนเป็นระยะร่วมกับครูในหมวดวิชาให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดไว้
- 2) ให้คำแนะนำหรือนิเทศครูในหมวดวิชาเรื่องหลักสูตร การสอน หนังสือแบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน วิธีสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 3) ควบคุมดูแลการเรียนการสอนในหมวดวิชาที่ตนรับผิดชอบ ให้เป็นไปตามโครงการและจัดครูสอนแทนในกรณีที่ผู้บริหารมอบหมาย
- 4) ประชุมครูในหมวดวิชาโดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อเสนอแนะให้คำปรึกษาหรือช่วยแก้ไขด้านวิชาการ
- 5) ส่งครูในหมวดเข้ารับการอบรมเพื่อให้เสริมความรู้อยู่เสมอ
- 6) จัดทำและดัดแปลงอุปกรณ์ให้มีใช้ในการสอนวิชาหมวดนั้น

7) ประสานงานกับหัวหน้าหมวดวิชาอื่น ๆ ศึกษานิเทศก์ สถาบันอื่น ที่ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ

8) จัดนิทรรศการ สาธิตกิจกรรม สนับสนุนการตั้งชุมนุมทางวิชาการ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถเชิงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น

9) จัดทำข้อสอบและดำเนินการวัดผลให้เป็นไปตามระเบียบฯ

10) การประเมินผลการเรียนการสอนในหมวดวิชา สรุปรายงาน การปฏิบัติงานและเสนอข้อคิดเห็นของครูในหมวดต่อผู้บริหาร

11) เสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหมวดและโรงเรียน

12) เสนอผลงานของครูในหมวดต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อประกอบ การพิจารณาความคิดความชอบ

สรุปได้ว่า หัวหน้าหมวดวิชา มีหน้าที่เป็นผู้บริหารชั้นต้น ในการรับผิดชอบ ควบคุม ดูแล แนะนำครูภายในหมวดของตนให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในขั้นต้นได้ นอกจากนั้น ยังมีหน้าที่ในการวางแผนการสอนร่วมกับครู นิเทศครู ประชุมครู ส่งครู ในหมวดเข้ารับการอบรม ประสานงานกับหัวหน้าหมวดวิชาอื่น ๆ สรุปและรายงาน การปฏิบัติงานของครูในหมวดต่อผู้บริหาร

3.4.3 ครูผู้สอน เป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในหมวดวิชา ต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่า ครูคือบุคลากรที่มีความสำคัญมากในโรงเรียน เพราะเป็นผู้ปฏิบัติการสอน ให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง ซึ่ง มณี ภักเกษม (2528 : 27) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูสอนใน ด้านวิชาการไว้ ดังนี้

1) จัดทำโครงการสอนให้สมบูรณ์ มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์

2) มีเนื้อหาสมบูรณ์และมีการประเมินผลและแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

3) การเตรียมการสอนในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร

4) การเตรียมอุปกรณ์ จัดหาอุปกรณ์ที่จะใช้ในบทเรียนนั้นๆ

ให้ตรงตามจุดประสงค์ หาได้ง่ายราคาประหยัดและสามารถแก้ไข คัดแปลงใช้ได้หลายโอกาส

5) การสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน

6) ออกข้อสอบ มีทั้งข้อสอบย่อยและข้อสอบประจำภาคอย่าง

ถูกต้องตามหลักการวัดผล งานธุรการ จัดทำและจัดพิมพ์ข้อสอบให้เสร็จทันตามกำหนดเวลา

7) เสียสละเวลาในการสอนซ่อมเสริม ทำงานอื่นนอกเวลาราชการ

8) ควบคุมชั้นเรียนและป้องกันแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

- 9) รักษาเวลาในการเข้าสอนและออกจากห้องสอน
- 10) หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อมีความแม่นยำในวิชาที่สอน
- 11) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 12) มีความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์งานของตนให้ดียิ่งขึ้น
- 13) ตรวจสอบเด็กนักเรียนและแก้ไขข้อผิดพลาดเสมอ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ครูผู้สอนเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน ซึ่งมีความสำคัญมากในโรงเรียนเพราะเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ โดยจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแก่ผู้เรียนโดยตรง

4. ขอบข่ายของงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา

ในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งที่เป็นของรัฐและของเอกชน มีขอบข่ายในการ ดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เพราะงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของ ผู้เรียน ดังนั้น การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญ แก่งานวิชาการและเข้าใจขอบข่ายของงาน และภาระหน้าที่ของการบริหารวิชาการในโรงเรียน เป็นอย่างดี ดังที่นักวิชาการได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

Miller (1965 : 75) กล่าวถึงงานวิชาการประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 อย่าง คือ การจัด โปรแกรมการเรียน การปฏิบัติตามโปรแกรม การติดตามการเรียนการสอน และการจัดบริการ การสอน

เอกวิทย์ ฌ กลาง (2529) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการมีขอบข่ายเกี่ยวกับเรื่องต่อ ไปนี้ หลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัด ครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครูประจำการ การเผยแพร่วิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัยการค้นคว้า การประเมินมาตรฐานโรงเรียน และการตรวจเยี่ยม นิเทศ (กิตติมา ปรีดีดิลก. 2532 : 55 ; อ้างอิงมาจาก เอกวิทย์ ฌ กลาง. 2529)

องค์การ อินทรมพรรษ์ (2544 : 164) กล่าวว่า ขอบข่ายของงานวิชาการมีหลาย ประการ เช่น งานพัฒนาหลักสูตร หรือการดำเนินงานเพื่อนำหลักสูตรมาใช้ งานนิเทศ การศึกษา งานประเมินผลการศึกษา งานการจัดการสอนซ่อมเสริม งานแนะแนว งานติดตาม และประเมินการปฏิบัติงานตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว และงาน ประชุมเพื่อประสานแผนการทำงานและการปรับปรุงการปฏิบัติงาน

งานวิชาการเป็นงานหลักและเป็นหัวใจของโรงเรียน ที่เกี่ยวกับหลักสูตรประมวล การสอน ตารางสอน อุปกรณ์การสอน หนังสือเรียน ห้องสมุด รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้การศึกษาามีคุณภาพ ดังนั้นไม่ว่ากิจกรรมใดที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอน และทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ถือว่างานเหล่านั้นเป็นงานในขอบเขตหน้าที่ของผู้บริหารในด้านวิชาการทั้งสิ้น ดังนั้น งานวิชาการ จึงมีขอบข่าย 7 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุ ประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศภายใน และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ รายละเอียดของแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 4)

4.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรมีความสำคัญมากในระบบการศึกษา โดยจะรวมจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ปกครองควรมีความเข้าใจเรื่องหลักสูตร โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนเข้าใจเป็นอย่างดี มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้มากมาย ผู้วิจัยขอนำมากล่าวเฉพาะที่เห็นว่าเหมาะสมดังนี้

วินัย สมมิตร และคณะ (2527 : 394) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ ว่าขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนและครู จะนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้เกิดผล โดยรวมถึงการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 142) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้น นำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรนั้น ๆ ก็จะไม่มีความหมาย

4.1.1 ความหมายของหลักสูตร

ได้มีผู้พยายามให้ความหมายของหลักสูตร (Curriculum) หลายท่าน แต่จะนำมากล่าวไว้ในที่พอสังเขป ดังนี้

Taba (1962) ได้ให้นิยามของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นวิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่มีความสามารถในการสร้างผลผลิตให้แก่สังคมเรา (สงัด อุทรานันท์. 2535 : 463 ; อ้างอิงมาจาก Taba. 1962)

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ออกมาเป็น 4 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หลักสูตร คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือขั้นตอนอย่างดีแล้ว ลักษณะที่ 2 หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนที่ได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ค้องการ ลักษณะที่ 3 หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้นเพื่อให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ลักษณะที่ 4 หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และตอบสนองต่อการแนะนำของโรงเรียน (ศศิธร นีรันทรานนท์. 2537 : 6 ; อ้างอิงมาจาก สงัด อุทรานันท์. 2530)

ศศิธร นีรันทรานนท์ (2537 : 7) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ 8 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกหลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง ลักษณะที่ 2 หลักสูตร เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับแผนการเรียนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ ลักษณะที่ 3 หลักสูตร เป็นเอกสารทางราชการที่เป็นบัญญัติของรัฐบาลให้บุคคลทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตาม ลักษณะที่ 4 หลักสูตร เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดงบประมาณของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย ลักษณะที่ 5 หลักสูตรเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา เพื่อที่จะอำนวยความสะดวก ควบคุมและดูแลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ ลักษณะที่ 6 หลักสูตร เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ลักษณะที่ 7 หลักสูตร เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นไปได้ในรูปแบบใด ลักษณะที่ 8 หลักสูตร เป็นข้อกำหนดแนวทางในการให้ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และทักษะที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม และลักษณะสุดท้าย หลักสูตร เป็นตัวบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน

กล่าวโดยสรุป หลักสูตร หมายถึง มวลกิจกรรมและประสบการณ์ ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งข้อกำหนด แผนการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ซึ่งระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ มวลประสบการณ์ที่เลือกสรรอย่างเหมาะสม แนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์

4.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

สุมิตร คุณากร (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร มีดังนี้ ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล (ศศิธร นิรันทรานนท์. 2537 : 9 ; อ้างอิงมาจาก สุมิตร คุณากร. 2530)

เนื้อหาของหลักสูตรระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสร้างเสริมทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ ในแต่ละกลุ่มยังแบ่งเป็นเนื้อหาต่าง ๆ อีก เช่น กลุ่มทักษะ ประกอบด้วยภาษาไทยและคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วย สิ่งที่มีชีวิต ชีวิตในบ้าน สิ่งที่มีอยู่รอบตัวเรา ชาติไทยและประชากรไทย เป็นต้น (กิติมา ปรีดีคิลก. 2532 : 60)

ด้วยความแตกต่างของหลักสูตรระดับต่าง ๆ ผู้บริหารจำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องของจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและข้อกำหนดต่าง ๆ ในหลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผล มีการประเมินหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ ยังต้องให้ครูผู้สอนเข้าใจในจุดมุ่งหมาย เนื้อหาในวิชาที่สอน หนังสือเรียน แผนการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ ให้เข้าใจก่อนทำการสอน ครูควรพร้อมที่จะปรับกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น นักเรียน และโรงเรียน

4.1.3 โครงการสอน

โครงการสอน หมายถึง รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาที่จะต้องสอน ตามหลักสูตร โดยการแยกรายละเอียดให้กว้างรวมทั้งแยกออกเป็นรายชั่วโมง จุดมุ่งหมาย กิจกรรมที่ใช้สอน สื่อและการวัดผล เพื่อความสะดวกแก่ผู้สอน ในการทำโครงการสอน ควรได้ทำความเข้าใจในหลักสูตร ศึกษาความต้องการของท้องถิ่นและพัฒนาการของผู้เรียน จิตวิทยาการเรียนรู้ และวิธีสอน ซึ่งแต่ละสถาบันอาจมีรูปแบบการทำโครงการสอนต่างกัน

4.1.4 บันทึกการสอน

เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบของแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ บันทึกไว้เป็นประจำ อาจเป็นประจำวัน หรือสัปดาห์ก็ได้ จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการสอนของแต่ละวัน แต่ละคาบ เวลาที่กำหนด ไว้ล่วงหน้า ถือเป็น การเตรียมการสอนของผู้สอน สำหรับรายละเอียดของบันทึกการสอนประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์และการประเมินผล

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำเอาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมายและประการที่สำคัญคือ การสอนของครู ซึ่งเป็นการนำหลักสูตรระดับประถมศึกษาไปใช้ ผู้ใช้หลักสูตรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ วุฒิภาวะและหลักการจัดการประสบการณ์เป็นอย่างดีจึงจะประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

การเรียนการสอน เป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

เพื่อให้ให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตรงตามที่หลักสูตรคาดหวัง นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 72) ให้ความหมายไว้เป็น 2 คำ คือ การสอน (Teaching) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และการเรียนการสอน (Instruction) มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 406) ได้อธิบายไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่เด็กและครูทำร่วมกัน ถ้าจะแยกออกเป็น 2 ส่วน ก็เป็นการเรียน คือ กิจกรรมที่เด็กทำและการสอน คือ กิจกรรมที่ครูทำแต่ในทางปฏิบัติแล้ว ทั้งสองกิจกรรมนี้กระทำไปพร้อม ๆ กัน จึงเรียกรวมกันว่า การเรียนการสอน

การสอนจะเกิดผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ซึ่ง อารมณ์ ใจ เต็ง (2537 : 6) ได้แบ่งองค์ประกอบของการสอน 2 ด้าน คือ ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน ประกอบด้วย ครูผู้สอน นักเรียน

และหลักสูตร และด้านที่ 2 องค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของ การสอนซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 50) ได้เสนอแนะวิธีการสอนไว้ ดังนี้ การสอน แบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย การสอนแบบสัมมนา การสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์ การสอนโดยใช้ การระดมความคิด และการสอนแบบแก้ปัญหา

การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องทำ อย่างเหมาะสม และถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนสอน อย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้อง ปฏิบัติ ได้แก่ แผนการสอน การจัดการสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และจัดทำคู่มือครู ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 แผนการสอน

แผนการสอน เป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย เป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาอะไรบ้าง ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเนื้อหา สาระที่มีอยู่ในหลักสูตร ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและความสนใจของ ผู้เรียน รวมทั้งทรัพยากรที่มีอยู่

กิติมา ปรีดีติติก (2532 : 61) ได้กล่าวถึง บันทึกรายการการสอนว่า เป็นการแสดง รายละเอียด การกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบหรือแต่ละวันของสัปดาห์ โดยวางแผน ไว้ล่วงหน้าโดยยึดโครงการสอนเป็นหลัก ในการจัดทำบันทึกรายการการสอน ผู้สอนจะต้องทำการ บันทึกรายการไว้เป็นประจำ อาจเป็นประจำวัน หรือประจำสัปดาห์ก็ได้ จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นคู่มือใน การสอนในแต่ละวัน แต่ละคาบเวลา และเป็นไปตามแนวที่วางไว้ล่วงหน้าถือเป็นการเตรียม การสอนของผู้สอน รายละเอียดของงานบันทึกรายการการสอน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิชากิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ และการประเมินผล

จันเนียร ศิลปวานิช (2538 : 296) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการสอน ไว้ดังนี้ช่วยให้ครูดำเนินการสอนตรงตามหลักสูตรและมีประสิทธิภาพสูง มีความชำนาญ

ในการสอน ช่วยให้มีเวลาในการจัดสื่อการสอน ช่วยให้ครูปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 34) กล่าวถึงแผนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 ว่า แผนการสอนในที่นี้มีความหมายรวมถึงบันทึกการสอนด้วย โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้ง 5 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย ด้านประสบการณ์เดิม ด้านความสนใจความเอาใจใส่ ความมานะอดทน และความขยันในการเรียน ด้านความสามารถในการเรียนรู้หรือความเข้าใจ และด้านความต้องการของนักเรียน

4.2.2 การจัดตารางสอน

การจัดตารางสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร หรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการที่จะจัดทำขึ้นเพื่อเป็นตารางจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในระยะหนึ่งสัปดาห์ โดยกิจกรรมนั้นต้องสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตรและพัฒนาการของผู้เรียนในการจัดตารางสอน ผู้บริหารควรคำนึงถึงหลักในการจัด 8 ประการ ดังนี้ (กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 36) ประการแรก บรรจุวิชาเรียนและเวลาเรียนให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ประการที่ 2 กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งจำนวนคาบของแต่ละวิชาที่จะสอนในแต่ละวัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติและความสำคัญของวิชา ประการที่ 3 กำหนดวิชาลงในแต่ละคาบวิชาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละวิชา เช่น คณิตศาสตร์ควรอยู่ตอนเช้า หรือคาบแรกของตอนเช้า หรือตอนบ่าย วิชาการงานควรอยู่คาบสุดท้ายของตอนบ่าย และในวิชาที่ใช้ความคิดมากไม่ควรให้อยู่ซ้อนกันหลายคาบในวันเดียว ประการที่ 4 วิชาที่มีการปฏิบัติมากควรจัดจำนวนคาบติดต่อกัน ประการที่ 5 ควรจัดจำนวนคาบ หรือเวลาเรียนตอนเช้าให้มากกว่าตอนบ่าย ประการที่ 6 การจัดวางวิชาแต่ละคาบให้สัมพันธ์กับเวลาของผู้สอน และประการสุดท้าย ควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงสอนของผู้สอนให้ทัดเทียมกัน เช่น ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจ้างครูของสำนักงานการศึกษาเอกชน ได้กำหนดชั่วโมงสอนของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไว้ไม่เกิน 22 ชั่วโมง ส่วนครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่เกิน 20 ชั่วโมง สำหรับเวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอน ตรวจงาน หรือทำงานอื่นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ครูจะต้องใช้ชั่วโมงว่างเท่านั้น

4.2.3 การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอนเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะเลือกสรรครูผู้สอนที่มีความสามารถในการสอนเหมาะสมกับรายวิชา ระดับชั้น และความสามารถของผู้เรียน เพราะนอกจากครูจะต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนแล้ว เทคนิคการสอนและความสามารถในการปกครองดูแลเด็กให้อยู่ในกรอบ หรือแนวทางที่ต้องการก็เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องติดตามดูอย่างใกล้ชิดเพื่อที่ว่าจะสามารถเลือก และจัดครูเข้าสอนได้ผลตามที่ตั้งความหวังไว้ กรมสามัญศึกษา (2526 : 8 - 17) ได้ให้หลักในการจัดครูเข้าสอนไว้ 5 ประการ ดังนี้ ประการแรก ตำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน ประการที่ 2 กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน ประการที่ 3 จัดครูเข้าสอนตามความถนัดของครู ประการที่ 4 จัดครูสอนแทนเมื่อครูผู้สอนประจำไม่มาทำการสอน ประการที่ 5 แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยจัดครูสอนคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชาและจัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนมาช่วยสอน หรืออาจใช้เงินบำรุงการศึกษาในการจ้างครูสอน หรืออาจจัดหาบุคลากรภายนอกมาช่วยสอน เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2527 : 32) ให้แนวคิดไว้ว่า การจัดครูเข้าสอน เป็นงานของผู้ใช้หลักสูตร โดยทั่วไปแล้วจะเป็นงานของหัวหน้าสถานศึกษาแต่ละแห่งที่จะจัดครูเข้าสอน แต่ทั้งนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ รวมทั้งความสมัครใจของครูแต่ละคนด้วย เพราะจะทำให้ครู ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรมากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 43) ได้เสนอแนะหลักการเลือกครูเข้าสอน ไว้ 4 ประการ ดังนี้ ประการแรก ต้องเป็นผู้ใจถึง กล่าวคือ เป็นผู้สมัครใจสอน มีความเชื่อมั่นว่าสอนได้ มีความรักเด็กอย่างทั่วถึง ให้ความยุติธรรมกับนักเรียน อดทนต่อความยากลำบาก เสียสละและมีความรับผิดชอบสูง ประการที่ 2 ต้องเป็นผู้มีฝีมือถึง คือ เป็นผู้มีความรู้ดี มีความสามารถในการสอนดี สามารถปรับตัวเองได้ หมั่นแสวงหาความรู้เพื่อปรับปรุงเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ ประการที่ 3 ต้องเป็นผู้มีสุขภาพถึง คือ ต้องเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยบ่อย สุขภาพจิตใจ มีอารมณ์ขันอยู่เสมอ มีความมั่นคงทางอารมณ์ อิ่มเสมอ มีบุคลิกลักษณะดี และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ประการที่ 4 ต้องเป็นผู้เข้าถึงหลักสูตรโดยเข้าใจในจุดหมาย หลักการ และโครงสร้างการเรียนการสอน

สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะปรับปรุง วิธีการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของโรงเรียนและนักเรียน

4.2.4 การจัดสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม หมายถึง การสอนเป็นพิเศษนอกเหนือจากการสอนตามแผนการสอนปกติ เพื่อแก้ไขส่วนบกพร่องที่พบในตัวนักเรียน การสอนซ่อมเสริมเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าไม่ทันเพื่อน ช่วยให้นักเรียนที่เรียนไม่เข้าใจมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ช่วยให้นักเรียนที่เรียนแล้วไม่ได้ผลตามจุดมุ่งหมายให้สัมฤทธิ์ผลช่วยให้นักเรียนที่เรียนดี เรียนเก่ง มีความเฉื่อยล้าตกอยู่แล้ว ได้มีโอกาสเสริมความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น ลักษณะของการสอนซ่อมเสริม แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ สอนซ่อมเสริมก่อนการเรียนการสอน ในขณะที่ทำการสอน ในรายวิชาเพื่อสอบแก้ตัว และสอนเสริมสำหรับนักเรียนที่มีความฉลาด เรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 26)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 28) กล่าวว่า ในการจัดสอนซ่อมเสริมในแต่ละโรงเรียน หรือแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนจะตัดสินใจใช้วิธีการใดในการจัดชั้นเรียนสำหรับสอนซ่อมเสริม หรือจะสอนซ่อมเสริมในลักษณะใด ทั้งนี้มีหลักในการจัดการสอนซ่อมเสริมดังนี้ สอนซ่อมเสริมในระหว่างชั่วโมงสอนปกติ ชั่วโมงว่าง นอกเวลาเรียน สอนตามที่จัดทำไว้ในหลักสูตร สัปดาห์ละครั้ง และสอนซ่อมเสริมพิเศษแก่นักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน

ประเวศ บังสิ (2542 : 44) กล่าวว่า การสอนซ่อมเสริมจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถ้าหากครูมีความตั้งใจสอน และมีความสนใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา เช่น เตรียมการสอน บันทึกการสอน และสื่อการเรียนการสอนทุกครั้ง ขณะที่สอนก็เอาใจใส่สังเกตความเข้าใจและพฤติกรรมของเด็กกว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนหรือไม่

4.2.5 การจัดแบบเรียน

ประดับ เรืองมัลย์ (2517 : 181) ได้เสนอแนะวิธีการเลือกแบบเรียนไว้ว่า ให้คำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้ เนื้อหาในหนังสือ ให้พิจารณาว่าเป็นเนื้อหาเดียวกันกับที่ครูจะใช้สอนในชั้นเรียนหรือไม่ สามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใด ใช้ภาษาเหมาะกับวัยและพื้นฐานความรู้ของเด็กหรือไม่ เนื้อหาทันต่อ

เหตุการณ์หรือไม่ ผู้แต่งตำรามีประสบการณ์เพียงใด และรูปแบบหนังสือเหมาะสมแก่เด็กหรือไม่ ผู้บริหารควรให้ความสนใจและพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะแบบเรียน หรือหนังสือ เป็น เครื่องอำนวยความสะดวกที่จะช่วยเหลือครูให้สามารถดำเนินการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า งานวิชาการด้านการเรียนการสอน หมายถึง งานที่ ผู้บริหารจะต้องจัดครูผู้สอนเข้าสอนให้เหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ ตรงตามวิชาเอก รวมทั้งจัดอาคารสถานที่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูจัดทำและใช้แผนการสอน ติดตามประเมินผล การจัดการเรียนการสอนของครู และช่วยเหลือครูในการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

4.3 ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ลักษณะงานการบริหารหลักสูตรอย่างหนึ่งซึ่งผู้บริหารจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ การให้บริการแก่ผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้ออำนวยต่อการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 407) ได้ให้ความหมายของ สื่อการเรียนการสอน ว่าหมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประกอบในการเรียนการสอน เพื่อให้บรรยากาศการเรียนการสอนเกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็วขึ้น เรียกว่าสื่อการสอนทั้งสิ้น โดยได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรกวัสดุ (Software) หมายถึง สื่อประเภทเล็ก ๆ บางทีเรียกว่า สื่อประเภทเบา ได้แก่ รูปภาพ บัตรคำ หนังสือเรียน แผนที่ แผนภูมิ ลูกโลก ป้ายนิเทศ เป็นต้น ประเภทที่ 2 เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สื่อประเภทใหญ่ ๆ หรือสื่อประเภทหนัก มักจะมีราคาแพงทั้งตัวมันและอะไหล่ แต่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และประเภทที่ 3 เทคนิค หรือวิธีการ (Techniques or Methods) หมายถึง กิจกรรมทั้งครูและนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น ดังนั้น ในการเลือกใช้สื่อการสอนในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับแนวทางในการจัดสื่อการสอนในโรงเรียนให้ได้ผลดีควรดำเนินการดังนี้

1. ควรจัดตั้งศูนย์บริการสื่อการสอนเพื่อความสะดวกในการจัดหาและการใช้
2. แบ่งแยกสื่อเป็นประเภทต่าง ๆ และเป็นรายวิชา เพื่อสะดวกแก่การใช้
3. จัดหาสื่อที่ทันสมัยและปรับปรุงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้
4. สำรวจวิเคราะห์ความต้องการสื่อการสอนของรายวิชาต่าง ๆ
5. ฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ทักษะในการใช้ รักษาและซ่อมแซม
6. กระตุ้นให้ครูและนักเรียนสนใจในการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนมากขึ้น
7. ควรจัดสถานที่ให้เพียงพอกับประเภทของสื่อ
8. ควรจัดบุคลากรรับผิดชอบในการจัดหาและบริการให้มีประสิทธิภาพ
9. อบรมครูให้รู้จักทำสื่อการสอนประเภทที่สามารถทำขึ้นเองได้

องค์การ อินทรมพรรย์ (2544 : 176) กล่าวถึง สิ่งจำเป็นซึ่งผู้บริหารจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารชุดที่สำคัญและจำเป็นต้องมีไว้ในโรงเรียน วัสดุหลักสูตร เป็นเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางในการจัดการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีไว้ใช้เพื่อการเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนที่ดี

สรุปได้ว่า งานวิชาการด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน หมายถึง งานที่เป็นตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนนั้นก่อให้เกิดความเข้าใจกันในสิ่งถ่ายทอด ทำให้มีบรรยากาศการเรียนการสอนน่าสนใจได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เช่น สื่อประเภทวัสดุ คือรูปภาพ บัตรคำ หุ่นจำลอง แผนภูมิ ประเภทอุปกรณ์ คือ เครื่องฉายข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ ตลอดจนทั้งประเภทเทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ คือ การจัดกลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาทสมมุติ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอน บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างชัดเจนถูกต้องรวดเร็วนั่นเอง

4.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลประเมินผลเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องทำการวัดและประเมินผล การเรียนของนักเรียนว่า ได้รับผลแค่ไหนเพียงใด หรือต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร จำเป็นต้องมีการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่ครูได้ดำเนินการไปแล้วเป็นระยะ อย่างสม่ำเสมอ

ซัชวาล แพร์ตกุล (2516 : 84 - 109) กล่าวว่า การวัดผล ไม่ได้หมายถึง การทดสอบเพียงอย่างเดียว เพราะการทดสอบไม่สามารถวัดผลได้ทุกด้าน เช่น

ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ทัศนคติ คุณธรรม หรือความประพฤติ เป็นต้น เทคนิคในการวัดผล มีดังนี้ การทดสอบ การจัดอันดับคุณภาพ การสอบถาม การสำรวจ การสังเกต สัมภาษณ์ การบันทึกย่อและระเบียบสนทนา สังคมมิติ การให้ปฏิบัติและการนำไปใช้ การศึกษารายบุคคล และการให้สร้างจินตนาการ

วรลดา บุญยไวพจน์ (2526 : 254) ได้ให้ความหมายการวัดผล ไว้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวนหรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม หรือการ สัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม คำว่าการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการที่ นำเอาผลของการวัดมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสิน ออกมาว่า สูง ต่ำกว่าเกณฑ์ หรือเก่งอ่อน ปานกลาง

สรุปได้ว่า งานวิชาการด้านการวัดผลประเมินผล หมายถึง งานที่เป็นภาระ หน้าที่ที่จะต้องทำการวัดผลและประเมินผลพัฒนาการของเด็ก ครูสามารถเลือกใช้วิธีการวัด และประเมินพัฒนาการเด็กได้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อนำผลการวัดและประเมินพัฒนาการ เด็กมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็ก รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตาม การ วัดและประเมินพัฒนาการนักเรียนและของครูอย่างสม่ำเสมอ

4.5 ด้านห้องสมุด

เป็นที่ยอมรับทั่วไปในวงการศึกษาว่า ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการเรียน การสอนอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งรวมวิชาการที่ผู้เรียนสามารถไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ ด้วยตนเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน

หวน พิณรุฬพันธ์ (2528 : 16) กล่าวว่า ห้องสมุด เป็นศูนย์กลางแหล่งวิชาการทั้ง ปวงที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงจำเป็นที่จะต้องมีห้องสมุดโรงเรียน โดยมีทั้ง แบบเรียน หนังสือสำหรับเรียน หนังสืออ่านประกอบควรมีมาก ๆ ตลอดจนหนังสืออ้างอิง เช่น พจนานุกรม วารสาร สารานุกรม และหนังสือพิมพ์

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2536 : 231) ได้กล่าวไว้ว่า ห้องสมุดมีความสำคัญ ต่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นศูนย์รวมของวิชาการทั้งปวง ที่ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการกับครูและส่งเสริมการสอนของครู เป็นสถานที่ซึ่งครู

และนักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ ปลูกฝังการมีนิสัยในการรักการอ่านหนังสือ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

พวา พันธุ์เมฆา (2538 : 5 - 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนไว้หลายประการ ดังนี้

1. ห้องสมุด เป็นแหล่งรวมสรรพความรู้ทั้งหลายในโลกเอาไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ แผ่นดิสก์ ทั้งที่เป็นรูปแบบตัวอักษร ภาพ และเสียง
2. ห้องสมุด เป็นสถานที่ซึ่งทุกคนสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างเสรีตามความสนใจของตน บางคนอาจสนใจในเรื่องวิชา หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีใช้สาขาวิชาที่ตนเรียนอยู่ ความสนใจเหล่านี้สามารถตอบสนองได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด
3. ห้องสมุดช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การได้ไปใช้ห้องสมุด ได้เข้าไปเห็นหนังสือ เห็นทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ ในห้องสมุด ได้หยิบยืมไปอ่านเพื่อค้นคว้า หรือเพื่อความบันเทิงตามความสนใจจะช่วยให้มีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น

สรุปได้ว่า ห้องสมุดมีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ห้องสมุดโรงเรียนจึงต้องเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับโรงเรียน เพราะเป็นแหล่งรวมสรรพวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูและนักเรียน ได้มีวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

4.6 ด้านการนิเทศภายใน

การนิเทศ (Supervision) หมายถึง การให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความช่วยเหลือต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงเกี่ยวกับการศึกษาให้ได้ผลตามเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมาย การนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

Spears (1967 : 10) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนี้ เป็นกระบวนการที่กระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู และมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือครู เพื่อช่วยครูให้ช่วยตนเองได้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ให้สามารถปรับปรุงการสอนของคนให้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ซึ่งข้อความที่กล่าวมานี้

ชาญชัย อาจินตมาจารย์ (2525 : 5) ได้ให้คำจำกัดความว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูและนักเรียน เพื่อเป็นการปรับปรุงตัวของเขาเองและสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์

สันต์ ชรรมบำรุง (2526 : 10) ที่กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือ การแนะนำการชี้แจง การบริการ การปรับปรุงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในการที่จะส่งเสริมให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ซารี มณีสรี (2527 : 2) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวิชาการให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง หากอยู่ในระบบโรงเรียนจะเน้นบริการให้แก่ครู ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้งานการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ งานนิเทศเป็นงานที่ลับซับซ้อนการบริการงานนิเทศจึงจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน

ฉะนั้น งานวิชาการด้านการนิเทศภายใน หมายถึง งานที่เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยเทคนิควิธีการที่จะชี้แนะ ให้คำปรึกษาแก่ผู้รับการนิเทศ และจะต้องสามารถทำให้ผู้รับการนิเทศยอมรับและศรัทธา เต็มใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ การนิเทศนั้นจึงจะถือว่าบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น งานนิเทศภายในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ

4.7 ด้านการประมอบรมทางวิชาการ

การฝึกอบรมทางวิชาการ เป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารต้องจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการทำงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น เพราะว่าทุกวันนี้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ครูจำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องจัดดำเนินการให้มีการฝึกอบรมขึ้น เพราะจะช่วยให้

ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองดีขึ้น เมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติงาน รวมทั้งจะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ครูเป็นผู้ทันสมัย มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่คณะครูด้วย

4.7.1 วิธีที่ใช้ในการฝึกอบรม

องค์การ อินทรมพรรย (2544 : 164) กล่าวถึงวิธีที่ใช้ในการฝึกอบรม ดังนี้

- 1) การประชุมแบบบรรยาย (Lecture) เป็นการประชุมแบบมีผู้บรรยายฝ่ายหนึ่ง และผู้ฟังฝ่ายหนึ่ง การบรรยายจะได้ผลดีผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟัง และควรมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยายและมีการซักถาม
- 2) การประชุมแบบสนทนาเป็นคณะ (Panel) เป็นการบรรยายแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้บรรยาย จำนวน 2-7 คน ใช้การอภิปรายในเวลาจำกัด เพื่อให้ผู้อื่นได้พูดกันอย่างทั่วถึงและมีการสรุปเรื่องเป็นตอน ๆ ไป
- 3) การบรรยายเป็นคณะ (Symposium) มีลักษณะการประชุมแบบสนทนาเป็นคณะ ต่างกันตรงที่แต่ละคนต่างคนต่างพูดตามที่ได้รับมอบหมาย ไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 4) การประชุมแบบกลุ่ม (Group Meeting) เป็นการประชุมที่แบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อพิจารณาปัญหาตามที่ได้รับมอบหมายและรายงานข้อที่ประชุมใหญ่ ทุกกลุ่มจะมีประธาน รองประธาน เลขานุการและสมาชิกกลุ่ม
- 5) การประชุมปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการประชุมผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญมาร่วมประชุมกัน เพื่อปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการแก้ปัญหาที่มีอยู่
- 6) การสัมมนา (Seminar) คือการที่คนมีปัญหาอย่างเดียวกันเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยกันคิดวิธีแก้ปัญหาและเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น

4.7.2 กิจกรรมในการฝึกอบรม

พนัส หันนาคินทร์ (2513 : 72 - 79) ได้จำแนกกิจกรรมในการฝึกอบรม หรือพัฒนาครู แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) กิจกรรมที่ครูทำตามลำพัง เป็นกิจกรรมที่ครูอาจทำตามความสมัครใจ ได้แก่ การฟังปาฐกถา การวิจัย การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การสังเกต

การสอนของครูโรงเรียนอื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการประเมินโครงการ

2) กิจกรรมพัฒนาครูประจำการที่จัดเป็นหมู่คณะ กิจกรรมประเภทนี้ โรงเรียนจะเป็นผู้จัด เช่น กิจกรรมการประชุมครูในโรงเรียน การประชุมปฏิบัติการ การปรึกษาก่อนเปิดเรียน การแต่งตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียน

ในการส่งเสริมการฝึกอบรมครูให้มีสมรรถภาพในการทำงานนั้น อาจปฏิบัติได้ดังนี้ ศึกษางานไปพร้อมกับการปฏิบัติงาน ปฐมนิเทศและประชุมชี้แจง ให้ทำงานในฐานะผู้ช่วย ให้ฝึกงานโดยมอบหมายให้ปฏิบัติจริงส่งเสริมการฝึกอบรม ในระยะสั้น ส่งเสริมการศึกษาต่อทั้งภายในและภายนอก ส่งเสริมเรียนบางวิชาในสถาบัน ชั้นสูงในบางเวลา มอบหมายตำแหน่งหน้าที่พิเศษ ทำการนิเทศภายใน ประชุมครูก่อนเปิด ภาคเรียน จัดประชุมอบรม หรือสัมมนาครูหัวหน้าหมวดวิชา ส่งเสริมให้ครูรู้จักการใช้ ห้องสมุด ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา (พนัส หันนาคินทร์. 2513 : 72)

ดังนั้น งานวิชาการด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ หมายถึง การประชุมอบรมครูผู้สอน ให้รู้เข้าทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพของตน ให้มีประสิทธิภาพการสอน สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านการเรียนการสอนได้ถูกต้อง การประชุมอบรมครู เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้แก่ครูทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผู้บริหารไม่ควรละเลยในเรื่องดังกล่าว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีที่มา 2 แหล่ง คือ งานวิจัยภายในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ ตามลำดับ ดังนี้

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

จากการศึกษาผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร งานวิชาการไว้หลายเรื่อง แต่จะนำมากล่าวไว้เฉพาะที่เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับงานวิจัยเรื่องนี้ เท่านั้น ซึ่งมีดังนี้

5.1.1 งานวิจัยด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

สมหมาย ปานสันเทียะ (2536) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการบริหารหลักสูตร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนทุกขนาดมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรด้านการเตรียมความพร้อม การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามและการประเมินผล อยู่ในระดับ

มาก แต่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ผลการศึกษาเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันทางบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดนี้ พบว่า โรงเรียนขนาดกลางมีการปฏิบัติงานน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (มุข วิสัย.2544 : 73 ; อ้างอิงมาจาก สมหมาย ปานสันเทียะ. 2536)

หัททยา เจียมศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลักในท้องถิ่น 12 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 โรงเรียนบ้านทรายมูล อำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน รวบรวมข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ท้องถิ่นให้จัดการเรียนการสอนเรื่อง เครื่องปั้นดินเผาเพราะเป็นงานหัตถกรรมเดิมของท้องถิ่น 2) ได้แผนการสอนเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการในท้องถิ่นจำนวน 6 แผน 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4) พฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนมาก และ 5) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่น ส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียน

5.1.2 งานวิจัยด้านการเรียนการสอน

สุวัช เกียรติมนิรัตน์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน อำเภอเมืองเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2537 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน ครูวิชาการ และผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จำนวน 16 โรงเรียน จำนวน 437 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ได้ฉบับสมบูรณ์ 399 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการจัดการเรียนการสอน

1.1) สภาพการเตรียมการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียนในทุกระดับชั้นก่อนเปิดภาคเรียน โดยการ คละนักเรียนระหว่างเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน ไว้ในแต่ละห้อง ครูได้รับการชี้แจงในเรื่องนโยบายหรือปรัชญาการจัดการศึกษา

ของโรงเรียนเป็นเครื่องชี้้นำการปฏิบัติงานของครู นอกจากนี้ โรงเรียนส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โรงเรียนจัดครูเข้าสอนตามความสามารถของครู ตลอดจนครูได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ในวิชาที่ตนเองสอน และใช้ทักษะกระบวนการสอน 9 ขั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2) สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียน จัดอัตราเวลาเรียนแต่ละกลุ่มประสบการณ์ตามโครงสร้างของหลักสูตร ครูได้ปรึกษาหารือในการเขียนแผนการสอนร่วมกับครูที่สอนในชั้น หรือวิชาเดียวกัน ในด้านการสอนครูได้วิเคราะห์จุดประสงค์และ จุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนการสอน และสรุปหลักการหลังจากจบบทเรียนแล้ว นอกจากนี้ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบหรือข้อสอบ และฝ่ายวิชาการได้จัดทำสถิติข้อมูล การวัดผลในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

1.3) สภาพการสอนซ่อมเสริม โรงเรียนได้ชี้แจงนโยบาย เป้าหมาย และโครงการเกี่ยวกับการจัดสอนซ่อมเสริมในกลุ่ม ประสบการณ์ต่าง ๆ และจัดสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่สอบไม่ผ่าน จุดประสงค์การเรียนรู้

1.4) สภาพการนิเทศการสอน โรงเรียนได้วางแผนและ แจกแจงนโยบาย ในการดำเนินการนิเทศให้ครูทราบอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ โรงเรียนได้กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม และจัดให้ มีการดำเนินการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ

1.5) การส่งเสริมการเรียนการสอน โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้วยการจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมบางกลุ่ม โรงเรียนส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้นักเรียน ได้ค้นคว้าด้วยตนเองและจากห้องสมุด

2) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน

2.1) ปัญหาการเตรียมการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเอกชนมีจำนวนผู้เรียนภายในห้องเรียน จำนวนชั่วโมงการสอนของ ครูมากเกินไป ขาดเอกสารหลักสูตร และคู่มือที่ใช้ในการวางแผน การสอน

2.2) ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียน ยังไม่มีทักษะในการอ่านและเขียนที่ดีพอ ครูขาดความรู้และไม่มี เวลาจัดเตรียมและเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและผลิตสื่อ ตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวนสื่อและอุปกรณ์มีไม่เพียงพอตามที่หลักสูตรกำหนด การวัดและประเมินผลตามแนวหลักสูตรมีความยุ่งยากและใช้เวลา มาก

2.3) ปัญหาการสอนซ่อมเสริม ความสนใจของนักเรียนต่อการเรียนซ่อมเสริมมีน้อย ครูไม่มีเวลา เวลาที่ใช้ในการเรียน มีน้อย และแหล่งความรู้ในโรงเรียนที่ใช้ค้นหาความรู้เพิ่มเติม ไม่เพียงพอ

2.4) ปัญหานิเทศการสอน โรงเรียนเอกชนมีการนิเทศ ไม่หลากหลาย ขาดเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สามารถนำผลการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ของครูให้ดีขึ้น และครูผู้สอนยังไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศ

2.5) ปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการเรียนการสอน โรงเรียนเอกชน มีสถานที่และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ไม่เพียงพอ ขาดความกระตือรือร้นในการให้บริการ ขาดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชักจูงผู้ใช้บริการและครูไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จันทร์เพ็ญ หมั่นการ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายใน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 2) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาด้านกระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 จำนวน 322 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 มีปัญหาในด้านกระบวนการ วางแผนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชั้นการศึกษาสภาพปัจจุบันมีปัญหาลู่ในระดับน้อย นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง 3) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12

มีปัญหาด้านการใช้กระบวนการการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นขั้นตอน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน 4) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 มีปัญหาด้านกระบวนการนิเทศภายใน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอนอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน 5) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 ที่มีอายุต่างกันมีปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายในโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน 6) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายใน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน 7) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 ที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาด้านการใช้กระบวนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศภายใน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

Rajabhat Mahasarakham University

5.1.3 งานวิจัยด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ผ่องศรี เฉินยืนยง (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของ ศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา การดำเนินงานและศึกษาปัญหาการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนและครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร มีนโยบายในการจัดศูนย์สื่อการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัด และอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอนให้แก่ครูผู้สอน มีการจัดสถานที่ และแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนสนับสนุนการดำเนินงานในด้านงบประมาณและนิเทศติดตามผลการดำเนินงาน ส่วนในด้านดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนมีความเห็นว่า ได้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน โดยสำรวจความต้องการของครูและให้ครูมีส่วนร่วมในการผลิต 2) ประเมินผลในการใช้สื่อโดยดูจากหลักฐานการใช้และแจ้งผลการประเมินในที่ประชุม 3) จัดหาและอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอน

โดยจัดสถานที่เก็บสื่อ โดยแยกตามกลุ่มประสบการณ์ มีการจัดทำทะเบียนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและกำหนดรหัสให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย รวมทั้งจัดป้ายประชาสัมพันธ์การใช้บริการ

4) จัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยสำรวจความต้องการของครูและจัดอบรมปีละครั้ง 5) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรายการสื่อการผลิต และการใช้สื่อและบริการต่าง ๆ โดยศูนย์การเรียนการสอนจัดทำเป็นเอกสาร 6) ประเมินผลดำเนินงาน โดยสังเกตความสนใจของผู้ใช้บริการและสรุปผลดำเนินงานให้ผู้บริหารทราบ

ในด้านครูผู้สอนมีความเห็นว่า ศูนย์สื่อการเรียนการสอนได้จัดหาสื่อการเรียน การสอนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตร จัดหาสื่อมาเพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกจากนี้ ยังอำนวยความสะดวกในการใช้บริการที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนและครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเป็นจำนวนมาก

5.1.4 งานวิจัยด้านการวัดผลและประเมินผล

สมหวัง บุญฤทธิ์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการวัดผล และประเมินผลการศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ของจังหวัด การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีซึ่งดำเนินการตามวิธีเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล การเรียนของคณะครูโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มโรงเรียนที่จัดว่ามีคุณภาพการเรียน ต่ำในจังหวัดขอนแก่น ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการในการสร้างแบบทดสอบ การดำเนินการทดสอบและการประเมินผลโรงเรียนที่เลือกเป็นกรณีศึกษา ให้ชื่อสมมุติว่า โรงเรียนบ้านหนองตะไคร้ โรงเรียนบ้านโนนหิน เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงสุดและต่ำสุด ของกลุ่มโรงเรียนคุณภาพดี ตามลำดับ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนบ้านหนองตะไคร้ และโรงเรียนบ้านโนนหิน มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ มีครูทั้งหมด 6 คน พฤติกรรมการสอน ส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย แล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดตลอดชั่วโมง ครูทุกคนได้รับการอบรมและมีความรู้ในการวัดและประเมินผล หน้าที่ของครูผู้สอนเป็นอย่างดี การสอน มักสอนเนื้อหาใหม่โดยไม่ได้ทบทวนความรู้พื้นฐาน ครูวัดผลระหว่างเรียนเป็นครั้งคราว การประเมินผลยังไม่ครบถ้วน ไม่เป็นปัจจุบัน การลงเวลาเรียนยังไม่ถูกต้อง การตรวจสอบ การผ่านจุดประสงค์มักทำในสัปดาห์สุดท้ายก่อนปิดภาคเรียน การสอบปลายภาคเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จัดทำเครื่องมือ

ครูในโรงเรียนดำเนินการสอบ กลุ่มโรงเรียนรับผิดชอบสร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ปัญหาพบว่าครูมีภาระหน้าที่มากทำการสอนคนละ 20-30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และยังมีหน้าที่อื่น ๆ อีก นักเรียนขาดเรียนบ่อยฐานะผู้ปกครองยากจน นักเรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วออกไปช่วยพ่อแม่ทำงาน สภาพชุมชนอยู่ห่างไกลการคมนาคมและการสื่อสารไม่สะดวก สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษา

5.1.5 งานวิจัยด้านห้องสมุด

นรินทร์ นันทิพงศา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดในโรงเรียน ตั้งกีดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดในด้านบุคลากร ด้านการเงินและงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ การให้บริการ และกิจกรรม ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2540 จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่าในด้านบุคลากรควรมีการบริหารงานห้องสมุดในรูปคณะกรรมการโดยผู้บริหารเป็นประธาน ผู้บริหารควรเอาใจใส่และติดตามผลการปฏิบัติงานห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ บรรณารักษ์วุฒิบรรณารักษศาสตร์โดยตรงและมีมนุษยสัมพันธ์ดี สถานที่ห้องสมุดควรเป็นเอกเทศมีสภาพที่ดีและมีวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ

5.1.6 งานวิจัยด้านการนิเทศภายใน

ก้องเกียรติ บุคดาเจริญ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและปัญหาใน การดำเนินงาน จำนวน 14 โรงเรียน โดยสัมภาษณ์คณะกรรมการดำเนินงาน นิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 70 คน และศึกษาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ในขั้นการกำหนดและแข่งขันนโยบายในการนิเทศภายในทุกโรงเรียน มีการกำหนดนโยบาย โดยส่วนใหญ่คณะกรรมการนิเทศเป็นผู้กำหนดโดยให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง ในขั้นการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยยึดตำแหน่งเป็นหลักประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับ หัวหน้าสาย และครูผู้สอนที่มี

ความสามารถในขั้นการเตรียมการก่อนปฏิบัติการนิเทศ ทุกโรงเรียนมีการวางแผนการนิเทศ ส่วนใหญ่มีคณะกรรมการนิเทศเป็นผู้รับผิดชอบและจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ ซึ่งส่วนใหญ่นำเครื่องมือจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปรับใช้ ในขั้นการปฏิบัติการนิเทศ ทุกโรงเรียนใช้กิจกรรมการสังเกตการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการนิเทศเป็นผู้คอยนิเทศควบคุมและติดตามการดำเนินงาน ในขั้นการประเมินผลการนิเทศ ทุกโรงเรียนมีการประเมินผลการนิเทศ ส่วนใหญ่คณะกรรมการนิเทศภายในเป็นผู้ประเมิน โดยใช้แบบประเมินที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ปัญหาการดำเนินงานนิเทศ การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน แต่เมื่อมองในภาพรวมของการดำเนินงาน มีสิ่งที่เป็นปัญหา ได้แก่ ปัญหาเรื่องเวลา การขาดแคลนบุคลากร ครูอาวูโส ไม่ค่อยยอมรับ ปัญหาการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผน

กาญจนา เชนชิด (2539:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่โรงเรียน 10 อันดับแรกและโรงเรียน 10 อันดับสุดท้าย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี วัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศภายใน 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศภายในของโรงเรียนประถมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 20 คน ครูผู้สอน จำนวน 140 คน ในโรงเรียน 10 อันดับแรกและโรงเรียน 10 อันดับสุดท้าย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ปีการศึกษา 2537 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามครูผู้สอน และแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า ES (Effect Size) ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสองกลุ่มดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศภายในแตกต่างกัน คือ โรงเรียน 10 อันดับแรก ดำเนินงานด้านการกำหนดผู้รับผิดชอบภารกิจงานนิเทศมากที่สุด ดำเนินงานด้านการประเมินผลการนิเทศการรายงานผลน้อยที่สุด ส่วนโรงเรียน 10 อันดับสุดท้าย ดำเนินงานการวางแผนการนิเทศ การจัดระบบข้อมูล และสารสนเทศเพื่อวางแผนการนิเทศมากที่สุดดำเนินงานด้านการประเมินผล การนิเทศ และการรายงานผลน้อยที่สุด

5.1.7 งานวิจัยด้านการประมอบรมทางวิชาการ

คำพันธ์ คำมูขโซ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกันดาร : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดบุรีรัมย์ วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกันดารต่อการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพทางการสอน 2) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนาด้านมโนทัศน์ด้านการสอนของครูประถมศึกษา ในโรงเรียนกันดาร การสร้างชุดฝึกอบรมด้วยตนเองได้นำสาระความรู้ที่ครูต้องการพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้วยการสอนของประถมศึกษา จำนวน 5 เล่ม โดยใช้ตัวอย่างประชากรศึกษาอบรมทั้งหมด 40 คนและสาระความรู้ที่ครูต้องการอยู่ในระดับมาก 3 ระดับแรกของแต่ละด้าน คือ 1) จัดบรรยากาศในการเรียนการสอน 2) การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่น 3) การจัดกิจกรรมสร้างนิสัย ที่เน้นพัฒนาการทางปัญญา ความสนใจเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น การพัฒนาทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ 4) การจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริหารการแนะแนว 5) การนำผลประเมินการเรียนไปใช้ ประกอบด้วยหลักและวิธีนำผลประเมินการเรียน ไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของนักเรียน นำผลการประเมินการเรียนไปปรับปรุงการสอนและการวิเคราะห์สาเหตุความบกพร่องทางการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูประถมศึกษาในโรงเรียนกันดาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ต้องการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองทั้ง 5 เล่ม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 : 80 คือมีประสิทธิภาพ 80.65 : 91.35 ขึ้นไป และคะแนนทดสอบก่อนและหลังการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.1.8 งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

ทองคำ สุนทร (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องโรงเรียนเอกชนในอนาคต มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทราบความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนในอนาคต ประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านปรัชญา นโยบาย การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน และการพัฒนาบุคลากร วิธีการวิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 คน โดยการส่งแบบสอบถามปลายเปิดในรอบที่ 1

และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้มัชฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัย พบว่า ด้านปรัชญาควรจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ ให้ผู้เรียนแต่ละคน มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ด้านนโยบาย รัฐควรมีนโยบายที่แน่นอนและเป็นนโยบายที่โรงเรียนเอกชนจะต้องรับทราบ การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นด้านคุณภาพของนักเรียนมากกว่าด้านปริมาณ มีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งมีความเป็นอิสระและคล่องตัวภายในกรอบนโยบายของรัฐ และจัดการศึกษาให้หลากหลายทั้งระดับและสาขาวิชาด้านการบริหารควรให้มีความร่วมมือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ผู้บริหารควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ ในการบริหารและเป็นที่ยอมรับของสังคม โรงเรียนเอกชนควรได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากรัฐอย่างจริงจัง ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ควรเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ มีมาตรฐานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน สำหรับด้านบุคลากร ควรมุ่งเน้นการให้สวัสดิการแก่บุคลากรเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน จะต้องเป็นผู้รอบรู้และทันสมัยในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม สร้างความมั่นใจแก่บุคลากรในโรงเรียนมากขึ้น สร้างเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรของ โรงเรียนในทุกด้าน ให้ครูอาจารย์มีการศึกษาต่อ มีการวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

อมรา นิสะโสกะ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียน 75 คน และครูผู้สอน 273 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 6 ปีการศึกษา 2538 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) บทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทการปฏิบัติงานสูงกว่าครูผู้สอน 2) เมื่อพิจารณาบทบาทงานแต่ละด้านผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน ส่วนครูผู้สอนมีความเห็นว่าผู้บริหารได้

ปฏิบัติในเกณฑ์มาก 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการของโรงเรียนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การส่งเสริมการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียน และมีการปฏิบัติในเกณฑ์ปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด การนิเทศการศึกษา และการประชุมอบรมทางวิชาการ

สมศรี หวังดี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของครูโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูโรงเรียนเอกชน ปีการศึกษา 2540 จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบแบบที ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ครูที่มีวุฒิต่างกันมีปัญหาการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเวศ บังสี (2542 : 168-175) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปฏิบัติการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำแนกเป็น ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 145 คน และครูวิชาการ 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวน ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการปฏิบัติงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีระดับปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ราชัย จันท์หวัทอน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารและการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาพฤติกรรมและการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถม

ศึกษาอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง เป็นข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2542 จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเชิงสำรวจ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .89 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีพฤติกรรมกรรมการบริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการกำหนด มาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม ด้านการเป็นผู้นำ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการกำหนด เป้าหมาย และด้านการปฏิสัมพันธ์ ด้านการจูงใจและด้านการตัดสินใจ ด้านการควบคุมงาน ด้านการเรียนการสอน 2) ผู้บริหารโรงเรียนนี้ มีการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับคือ ด้านงานวางแผน และกำหนดวิธีการดำเนินงาน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ด้านงานการเรียนการสอน และด้านงานห้องสมุด ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ด้านงานส่งเสริมการเรียนการสอน และด้านงานนิเทศการศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางบวกค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .868

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Miller (1965 : 175) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน และที่เด่นที่สุดคือ การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนและการปฏิบัติตามโปรแกรมนั้น งานทางวิชาการถือว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ยากยิ่งไม่เหมือนกับการบริหารทางธุรกิจ การบริหารการเงิน หรือการบริหารทางนิติกรรมก็มีความยุ่งยากไปอีกแบบหนึ่ง แต่มีกฎเกณฑ์ระเบียบที่ตายตัวส่วนการบริหารงานวิชาการต้องใช้ทั้งเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ รวมกัน กล่าวคือ ใช้ทั้งหลักวิชาการที่ดี มีชั้นเชิงในการเป็นผู้นำเพื่อให้งานวิชาการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการถ้าจะเปรียบไปแล้วงานวิชาการเหมือนกับการต่อสายน้ำประปาเพื่อส่งน้ำไปถึงผู้อุปโภคบริโภค

Chester (1966 : 413) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร การศึกษาทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิค การสอนหลายวิธี ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดอบรม สาธิตวิธีสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคย กับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ จัดอภิปรายปัญหาการปรับปรุงการเรียนการสอน จัดโครงการให้ครู ในโรงเรียนสลับเปลี่ยนการเยี่ยมชมชั้นเรียนและสังเกตการสอน จัดวิทยากรมาช่วยในการประชุม ปฏิบัติการ และประชุมเกี่ยวกับปัญหาการสอน ให้ครูมีเวลาในการจัดการสอนมากขึ้น ให้ครูมี ส่วนร่วมในการเลือกโสตทัศนศึกษา วัสดุอุปกรณ์การสอน จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับ วิชาการศึกษาเพิ่มเติมแก่ครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับวิชาครู เพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน

UNESCO (1978 : 66) ได้สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีป เอเชีย ได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกาว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตร ขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียน ไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

บัวผัน ลัดทิตา (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ ด้านต่าง ๆ ของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเพื่อทดลองพัฒนากระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้พื้นที่เป้าหมายการวิจัย เป็นชุมชนบ้านท่านา อำเภอหาดทรายฟอง จังหวัดกำแพงนครเวียงจันทน์ กระบวนการดำเนินการวิจัย มี 6 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการ 2) การค้นหา สาเหตุ 3) การหาแนวทางแก้ปัญหา 4) การกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาหลักสูตร 5) การดำเนินการตามหลักสูตรเพื่อแก้ปัญหา และ 6) การประเมินผลการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ สังเกต แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยใช้แนวคิดการพัฒนา

หลักสูตรแบบมีส่วนร่วม ผลของการวิจัยได้ข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้ ประการแรก ศักยภาพของชุมชน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพหลายด้าน ได้แก่ กลุ่ม หรือองค์กรชุมชน มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในลักษณะตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มเครือข่าย กลุ่มศรัทธาวัตรและกลุ่มอาชีพชุมชน และกลุ่มที่รัฐเข้าไปจัดตั้ง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว แต่กลุ่มตามธรรมชาติ มีความยั่งยืนและมีประสิทธิผลมากกว่ากลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการในการร่วมกันดำเนินการในกิจกรรมของชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนมีภูมิปัญญาที่ทำให้ชุมชนพึ่งพากันได้ เช่น ระบบการจัดการเหมืองฝาย ซึ่งมีการจัดการน้ำได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม การพึ่งพาและช่วยเหลือกันด้านแรงงาน เช่น การปลูกเรือน ประเพณี การดำเนินาเกี่ยวข้าว เป็นต้น สำหรับหน่วยงานของรัฐ พบว่า ชุมชนมีหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการในด้านการเกษตร สาธารณสุข โรงเรียน หน่วยงานเหล่านี้ มีส่วนในการพัฒนาความคิด ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งความรู้ข่าวสารสำหรับประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ ประการที่ 2 การทดลองพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมใน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหา สมาชิกของชุมชนได้อภิปรายถึงปัญหาของชุมชนในเชิงเปรียบเทียบอดีตและปัจจุบัน สมาชิกได้ร่วมกำหนดปัญหา ขั้นตอนที่ 2 หาสาเหตุของปัญหา สมาชิกได้นำปัญหาที่ร่วมกันพิจารณาจัดลำดับความสำคัญ แล้วอภิปรายถึงสาเหตุแต่ละปัญหา ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาแนวทางเพื่อแก้ปัญหา กลุ่มได้อภิปรายถึงแนวทางแก้ปัญหาที่ได้จัดลำดับพร้อมกับสาเหตุไว้ในที่สุดได้ตกลงกันแก้ปัญหาการปราบหอยกินข้าวและกำจัดน้ำเสีย ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาหลักสูตรหลังจากกลุ่ม ได้กำหนดปัญหาที่จะแก้ร่วมกัน กลุ่มจึงได้กำหนดเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยผู้รู้ในชุมชน และนักวิชาการนอกชุมชน ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา เป็นการดำเนินการโดยเริ่มหลักสูตรการกำจัดน้ำเสียก่อนและหลักสูตรการปราบหอยกินข้าวถัดไป โดยมีสมาชิกเข้าร่วมครั้งละ 8-11 คน จากนั้น สมาชิกกลุ่มได้นำเอาความรู้ไปปฏิบัติจริง ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผล ผู้วิจัยได้เข้าไปติดตามผลของการดำเนินการหลักสูตรได้ผลเพียงไร โดยพิจารณาในแง่ของประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้นำกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนและสรุปบทเรียนจากการอภิปรายกลุ่มได้แสดงความพึงพอใจในการได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และทำให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาร่วมกันและสามารถนำเอาความรู้ไปปฏิบัติจริงให้เกิดผลดีแก่ชุมชน สามารถแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชนได้ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมใน 6 ขั้นตอน นอกจากจะเป็นไปได้แล้ว ยังทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ในปัญหาและการแก้ปัญหาร่วมกัน ได้อย่างน่าพึงพอใจ

Wong (2002 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์

โดยใช้โรงเรียนเรียนเป็นฐาน (School-based Science Curriculum Development)

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (Context) และความพร้อมของแต่ละโรงเรียน โดยใช้ความร่วมมือและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน การวิจัยนี้มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 7 โรงเรียน มีระยะเวลาในการดำเนินการ 1 ภาคเรียน วิธีดำเนินการได้ใช้แนวทางเชิงปฏิสัมพันธ์ผสมผสานอยู่ใน 3 ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร คือ การวางแผน การดำเนินการและการประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบวัดความตระหนักของครู แบบสังเกตการณ์ปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วมพัฒนาหลักสูตร แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ แบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรวิทยาศาสตร์ และแบบประเมินหลักสูตร ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้ง 7 โรงเรียน มีความเหมาะสมกับจุดอ่อน จุดแข็ง และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน คณะทำงานมีปฏิสัมพันธ์ในการร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร นักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นที่น่าพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อทั้งหลักสูตรและต่อวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ

และต่างประเทศ จะเห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญในโรงเรียนระดับประถมศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นงานนี้เป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน ซึ่งบุคลากรในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบุคคลสองกลุ่มนี้ มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินการเกี่ยวกับงานวิชาการอย่างเดียวกัน คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมอื่น และอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร แต่คนสองกลุ่มนี้ก็มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบาย ส่วนครูผู้สอน เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้คนสองกลุ่มนี้ น่าจะปฏิบัติงานวิชาการในระดับที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในจังหวัดหนองคาย โดยศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการของคนสองกลุ่มดังกล่าว